

DOKUMENT O NABAVNI POLITIKI V KNJIŽNICI IVANA POTRČA PTUJ

Ptuj, december 2023

KAZALO

1. Poslanstvo Knjižnice Ivana Potrča Ptuj	3
2. Namen in upravljanje knjižnične zbirke.....	4
3. Okolje knjižnice	4
4. Dostop do knjižničnega gradiva	5
5. Zgodovina, obseg in vsebina knjižnične zbirke	6
6. Financiranje nakupa knjižničnega gradiva	7
7. Izbor knjižničnega gradiva	7
8. Posebne zbirke knjižničnega gradiva.....	8
9. Omejitve v knjižni zbirki.....	8
10. Sodelovanje z drugimi knjižnicami in dostopnost informacijskih virov	9
11. Vrednotenje knjižnične zbirke	9
12. Zaščita knjižničnega gradiva.....	9
13. Izločanje in odpis knjižničnega gradiva	10
14. Pregled, popravljanje in dopolnjevanje dokumenta nabavne politike	10

Uvod

Knjižnica Ivana Potrča Ptuj izvaja svojo dejavnost kot osrednja območna knjižnica za ptujsko in ormoško območje. Prizadeva si ohranjati in negovati kulturno identiteto, saj s svojimi storitvami sooblikujemo podobo Ptuja in njegove okolice. Uporabnikom omogočamo dostop do informacij iz lastne zbirke, zbirk drugih knjižnic in ostalih ponudnikov informacij. Naša knjižnica podpira izobraževalni in znanstveno-raziskovalni proces, s svojimi zbirkami in storitvami želi zadovoljiti informacijske potrebe in zahteve uporabnikov knjižnice na Ptujskem in širše.

Dokument nabave s svojo strokovno in poslovno usmeritvijo oblikuje nabavo in je temelj poslanstva namena in potreb uporabnikov. Namenjen je knjižničarjem kot pomoč pri izgradnji in selekciji zbirke. Za ustanovitelje in uporabnike knjižnice pa je informacijski dokument o kriterijih, na katerih temelji izgradnja zbirke.

Smernice v dokumentu so v pomoč in vodilo pri oblikovanju letnih programov dela oz. nakupa knjižničnega gradiva in strateškega načrta.

Dokument je dostopen tudi v elektronski obliki na spletni strani www.knjiznica-ptuj.si.

1. Poslanstvo Knjižnice Ivana Potrča Ptuj

Prizadevamo si, da smo prijazna knjižnica, ki vsem uporabnikom dviguje kvaliteto življenja, omogoča izobraževanje in koristno izpopolnjevanje prostega časa. Najširšemu krogu prebivalstva želimo približati našo knjižnično zbirko in storitve z namenom zadovoljiti njihova pričakovanja in potrebe.

V svojem okolju oz. regiji smo pomemben deležnik pri izobraževalnem, kulturnem in duhovnem razvoju, sodelujemo s slovenskimi knjižnicami, občasno tudi tujimi.

Smo splošna regionalna knjižnica, ki:

- je kulturno središče, ki skrbi za ohranjanje kulturne dediščine ter prenaša spoštljiv odnos do nje na vse generacije;
- širi bralno kulturo pri vseh kategorijah in generacijah bralcev;
- je socialno središče različnih mnenj, zamisli in spoštuje pravico vseh do svobodne izbire knjižničnega gradiva in storitev;
- je gostoljuben prostor strokovno usposobljenih, prijaznih in komunikativnih knjižničark in knjižničarjev;
- se odziva na potrebe okolja ter s svojimi dejavnostmi bogati kulturno, družabno in duhovno življenje;
- kot osrednja območna knjižnica zagotavlja povečan in zahtevnejši izbor knjižničnega gradiva in informacij;

- skrbi za aktualnost vseh vrst knjižničnega gradiva različnih področij: znanstvenih, strokovnih, literarnih ...;
- je informacijsko središče, ki išče, raziskuje, svetuje in informira, z bibliobusom obišče tudi najmanjše zaselke;
- si v okviru materialnih možnosti prizadeva uvajati nove tehnologije in novosti v stroki.

Nabavno politiko vodimo v skladu s priporočili naslednjih dokumentov:

- Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe (Ur. l. RS št. 28/23),
- Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2018–2028),
- Resolucija o nacionalnem programu za kulturo (2022–2029),
- Odlok o ustanovitvi Knjižnice Ivana Potrča Ptuj (Ur. l. RS št. 9/04 in spremembe),
- Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2012–2027 (dostopno na https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2022/08/ZSK_Strategija-razvoja-slovenskih-splosnih-knjiznic-2022-2027_oblikovano.pdf),
- Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (2002),
- Strateški načrt KIP Ptuj za 2022–2026.

2. Namen in upravljanje knjižnične zbirke

Namen knjižnične zbirke v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj je kvalitetna in uravnotežena zbirka, katere cilj je že opredeljen v poslanstvu knjižnice. Smernice v Dokumentu o nabavni politiki so pomoč knjižničarjem pri:

- nabavi,
- izboru,
- postavitvi,
- hranjenju in zaščiti ter
- odpisu.

3. Okolje knjižnice

Notranje okolje knjižnice predstavljamo vsi zaposleni knjižnice, ki odgovorno in učinkovito opravljamo svoje delo, za kar potrebujemo pravočasne in natančne informacije o dejavnikih, ki vplivajo na izgradnjo knjižnične zbirke.

Poznavanje zunanega okolja je za knjižnico izredno pomembno z vidika pravočasnega in hitrega reagiranja na spremembe. Potrebno se je prilagoditi novim zahtevam ter izboru pravilne strategije nabave. Zunanje okolje Knjižnice Ivana Potrča Ptuj predstavljajo pogodbeni financerji in ustanovitelji knjižnice ter donatorji, sponzorji,

potencialni uporabniki, ki v večini predstavljajo prebivalce območja, na katerem deluje knjižnica, uporabniki (aktivni, pasivni) in pravne osebe. Povezovanje izbire knjižničnega gradiva s strukturo uporabnikov naše knjižnice je opredeljeno v specifičnosti posameznih oddelkov Knjižnice Ivana Potrča Ptuj.

V Študijskem oddelku je potrebno upoštevati odgovarjajoči nivo uporabnikov, in sicer kateri skupini uporabnikov je knjižnično gradivo namenjeno (zaposleni, nezaposleni, srednješolci, študenti, upokojeanci, svobodni poklici, gospodinje ...). Pomemben element v navedem oddelku je izobrazba uporabnikov – prevladuje strokovna literatura in zahtevnejše leposlovje.

V Mladinskem oddelku prevladujejo predšolski otroci in osnovnošolci in je izbor naslovov in število izvodov gradiva usmerjen k navedenima skupinama in starostnemu nivoju uporabnikov. Obenem pa zahtevnejše mlade bralce usmerjamo v Študijski oddelek.

Za Potujočo knjižnico je značilno, da pokriva potrebe različne strukture prebivalstva glede na starost, izobrazbo, spol in socialni vidik.

V Domoznanskem oddelku, ki zbira in posreduje domoznansko gradivo za območje, ki ga pokriva knjižnica, je poudarek na nakupu tovrstnega gradiva. Navedeno območje zahteva, da kupujemo gradivo tudi od zasebnih zbiralcev (npr. razglednice, fotografije). Sestavni del zbirke v oddelku je tudi dragoceno gradivo (bibliofilske izdaje).

Kot značilnost potrebe okolja pri izboru gradiva predstavljajo tudi aktualne družbene razmere (gospodarska kriza, potrebe po prekvalifikaciji brezposelnih občanov ...) in dejavnost različnih lokalnih akterjev na področju delovanja knjižnice (osnovne in srednje šole, študijski programi, organizacije, društva, kulturne institucije, mediji ...).

V vseh navedenih oddelkih se posebna pozornost pri nakupu namenja ponudbi knjižničnega gradiva uporabnikom s posebnimi potrebami, uporabnikom različnih narodnosti ter romskim in drugim etničnim skupinam.

4. Dostop do knjižničnega gradiva

Knjižnična zbirka naše knjižnice temelji na načelu dostopa do vseh vrst knjižničnega gradiva za vse skupine uporabnikov v prostorih knjižnice, v bibliobusu, medknjižnično in na daljavo.

Načini dostopa do knjižničnega gradiva v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj so:

- dostop do knjižnične zbirke v fizični obliki v prostorih knjižnice (v prostem pristopu in iz skladišča) po določenem delovnem času knjižnice,
- dostop do informacij o knjižnični zbirki na daljavo (on-line katalog),
- dostop do knjižnične zbirke preko medoddelčne izposoje,
- dostop do knjižnične zbirke iz drugih knjižnic po medknjižnični izposoji,

- dostop do interneta,
- dostop do spletnih portalov, na katerih knjižnica objavlja zbirke izvornih digitalnih in digitaliziranih dokumentov (npr. Kamra, dLib, Obrazi slovenskih pokrajin),
- lokalni dostop do elektronskega vira v knjižnici z uporabo fizičnega nosilca na IKT opremi v knjižnici,
- lokalni in oddaljeni dostop do elektronskih baz podatkov, do katerih knjižnica zagotavlja dostop,
- lokalni in oddaljeni dostop do e-knjig, zvočnih knjig in slovenskih filmov.

5. Zgodovina, obseg in vsebina knjižnične zbirke

Leta 1945 je bila na Ptujju ustanovljena Ljudska knjižnica in čitalnica, tri leta kasneje (1948) pa Študijska knjižnica. Le-ta je bila nadaljevalka nekdanje Ferkove muzejske knjižnice, katere fond je bil bogat z arheološkim gradivom ter starimi in dragocenimi deli. Obe knjižnici sta se leta 1958 združili v Ljudsko in študijsko knjižnico, ki je imela tri oddelke (študijski, ljudski, mladinski) z ločenim knjižnim fondom in skupno upravo.

Ob selitvi knjižnice v sedanje prostore leta 2000 so se vsi njeni oddelki, ki so dolga leta delovali raztreseni na različnih lokacijah po mestu, združili pod isto streho. Ljudski oddelak je bil ukinjen, knjižni fond tega oddelka pa bil pripojen študijskemu. Ob selitvi so nastali prostorski pogoji za ločeno postavitve domoznanske zbirke, ki je bila pred tem v sklopu študijskega oddelka. Prav tako je na novi lokaciji svoje prostore dobila tudi zbirka Potujoče knjižnice.

Knjižna zbirka Knjižnice Ivana Potrča Ptuj, oblikovana v štiri oddelke, obsega raznovrstno strokovno in leposlovno knjižno in neknjižno gradivo.

V računalniškem katalogu vodimo evidenco za večino knjižničnega gradiva, nekaj starejšega gradiva, ki ga je knjižnica nasledila od svojih predhodnic, pa še vedno čaka na vpis v računalniško evidenco (gre za del neobdelanega gradiva v Domoznanskem oddelku in v Oddelku obdelave in del periodike v depozitu Študijskega oddelka).

Knjižno zbirko oblikujemo v razmerju 40 : 60 % med leposlovnim in strokovnim gradivom. Otrokom in mladini namenimo 30 % gradiva ter 70 % odraslim.

Knjižno zbirko sestavljajo tudi e-knjige, zvočne knjige, družabne in didaktične igre ter dostop do baze slovenskih filmov.

Nabavna politika sledi k zagotavljanju pestrosti knjižničnega gradiva na različnih fizičnih nosilcih za vse člane lokalne skupnosti in tudi širše. Uporabnikom mora zagotoviti enak dostop do vseh vrst knjižničnega gradiva. Upošteva kulturno zgodovino območja, v katerem deluje.

Morebitna odstopanja od normativov in poslanstva lahko nastanejo zaradi specifičnosti ponudbe in finančnih zmožnosti knjižnice.

6. Financiranje nakupa knjižničnega gradiva

Dejavnost in nakup knjižničnega gradiva se financirata iz javnih sredstev (Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (2002)). Nakup knjižničnega gradiva v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj financirajo lokalne skupnosti po deležih, ki se izračunavajo po kriteriju števila prebivalcev lokalnih skupnosti. Nakup gradiva sofinancira tudi država, Ministrstvo za kulturo RS, iz naslova projekta nakupa knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah in iz programa izvajanja posebnih nalog osrednjih območnih knjižnic.

Delni vir financiranja nakupa v manjšem obsegu predstavljajo tudi lastna sredstva s prodajo blaga in storitev na trgu, ki so natančno določena v ustanovitvenem aktu knjižnice. Sredstva za nakup knjižničnega gradiva so namenska.

Finančna sredstva predstavljajo glavni element pri oblikovanju nakupa knjižničnega gradiva. Prejeta finančna sredstva ne sledijo dvigu cen knjižničnega gradiva, zato je pomembna angažiranost knjižnice pri dogovarjanju z dobavitelji za višje rabate in ostale plačilne pogoje ter skrbnejšemu in tehtnejšemu izboru ponujenega gradiva na trgu.

7. Izbor knjižničnega gradiva

Načini pridobivanja knjižničnega gradiva v Knjižnici Ivana Potrča Ptuj so:

- nakup,
- obvezni izvod,
- dar,
- zamena,
- lastna izdaja.

Poslovanje z darovi je opredeljeno v Pravilniku o splošnih pogojih poslovanja Knjižnice Ivana Potrča Ptuj (Poslovník).

Izbor knjižničnega gradiva je oblika odločanja, kateri vidik je pomembnejši: ali upoštevati potrebe in želje uporabnikov ali kakovost knjižnične zbirke. Knjižnica Ivana Potrča Ptuj pri izboru gradiva sklepa kompromis med potrebami in željami uporabnikov in kakovostjo knjižnične zbirke. Glede na navedeno ima Knjižnica Ivana Potrča Ptuj določene kriterije za izbor gradiva, in sicer:

- ugled avtorja, založnika in producenta (AV-gradivo);
- interes uporabnika;
- »popularno in lažje« gradivo, ki ga ponuja in oglašuje knjižni trg, predvsem velike založbe v Sloveniji;
- točnost informacij, ki jih gradivo prinaša (objektivnost avtorja);
- novosti, ki jih delo prinaša;

- reference v literaturi;
- ustrezen nivo za različne skupine uporabnikov;
- kvaliteten prevod;
- estetska vrednost;
- fizične karakteristike (format, vezava, tisk);
- cena,
- recenzije uglednih avtorjev;
- dodatki (bibliografije, kazala, opombe, spremne besede),
- povezanost z obstoječo knjižnično zbirko.

Pri izboru elektronskih virov in pri nakupu elektronskih knjig knjižnica upošteva dostop do informacij (bodisi svetovnega spleta ali izbor za digitalno zbirko). Knjižnica Ivana Potrča Ptuj digitalizira pomembno gradivo z namenom še boljše predstaviti svojo zbirko in povečati njeno rabo. Pri nakupu AV-gradiva dajemo prednost umetniški in izobraževalni vrednosti.

Pri nabavi domoznanskega gradiva se upoštevajo domoznanski kriteriji (gradivo z domoznanskimi informacijami, domoznanski avtor, gradivo, izdano na območju ...).

8. Posebne zbirke knjižničnega gradiva

Knjižnica poseduje zbirko rariet, ki obsega dragoceno gradivo od 15. do 19. stoletja in v osnovi temelji na donaciji Muzejskega društva Ptuj.

V sklopu domoznanskega oddelka so osebne zapuščine uglednih Ptujčanov formirane kot samostojne zbirke:

- Zbirka Ivana Potrča obsega del pisateljeve osebne knjižnice.
- Zbirka Štefke Cobelj obsega predvsem gradivo s področja umetnosti in etnologije.
- Zbirka Iva Arharja je najobsežnejša in vsebuje predvsem jezikoslovno gradivo.

Vse samostojne zbirke so dostopne kot čitalniško gradivo.

9. Omejitve v knjižni zbirki

Omejitve po vrstah, vsebini in obliki gradiva: po vsebini Knjižnica Ivana Potrča nima določenih omejitev pri nakupu, ima pa jih pri številu izvodov. Na omejitve po obliki gradiva vpliva razvoj novih nosilcev in usihanje starih. Knjižnica Ivana Potrča Ptuj ne kupuje kaset, glasbenih kaset, VHS-kaset, saj zanje ni več interesa in tehnične opreme.

Jezikovne omejitve: knjižnica ima pri nakupu gradiva določene jezikovne omejitve. Knjižnica kupuje tujejezično gradivo glede na potrebe uporabnikov v naslednjih jezikih:

angleščini, nemščini, italijanščini, francoščini in španščini, v hrvaškem, srbskem (v latinici), romskem, ukrajinskem in ruskem jeziku.

10. Sodelovanje z drugimi knjižnicami in dostopnost informacijskih virov

V Knjižnici Ivana Potrča Ptuj se odraža sodelovanje z drugimi knjižnicami v glavnem z medknjižnično izposajo. Knjižnica ne more kupiti vseh naslovov knjižničnega gradiva, ki se pojavljajo na trgu ali bi jih uporabniki želeli, zato je pomembno povezovanje v mreži knjižnic in s tem dostopnost knjižničnega gradiva in informacij.

11. Vrednotenje knjižnične zbirke

Del nabavne politike Knjižnice Ivana Potrča Ptuj je redno vrednotenje knjižnične zbirke, s čimer knjižnica sprti preverja ustreznost zbirke z namenom izboljšati in usmerjati nabavo.

Vrednotenje se vrši na osnovi kvalitativnih in kvantitativnih kazalcev. Kriteriji za vrednotenje so:

- obrat,
- število transakcij,
- članstvo,
- količina,
- kvaliteta,
- aktualnost.

12. Zaščita knjižničnega gradiva

Knjižnica zagotavlja za hrambo knjižnične zbirke ustrezne prostore. Zaščito knjižničnega gradiva knjižnica zagotavlja glede na vrsto in namen gradiva.

V študijskem, mladinskem in potujočem oddelku želi knjižnica zaradi pogoste rabe podaljšati življenjsko dobo knjižničnemu gradivu z uporabo zaščitne folije v skladu z internimi navodili. Starejšemu in delno poškodovanemu gradivu v navedenih oddelkih knjižnica omeji izposajo (le izposoja v čitalnici). Del knjižničnega gradiva je varovanega proti kraji.

Domoznanskemu gradivu knjižnica posveča posebno pozornost, pri čemer upošteva predpise, ki veljajo za zaščito arhivskega gradiva:

- Gradivo je namenjeno le uporabi v knjižnici (ni izposoje na dom).
- Izbrane naslove periodike veže.

- Starejše dragoceno gradivo hrani v posebnih zaščitnih škatlah v kovinskih omarah.
- Digitalizacija gradiva, po katerem je veliko povpraševanje (zaščita originala).
- Ovijanje antikvarnega, broširanega in poškodovanega starejšega gradiva v brezislinski papir.
- Hramba drobnih tiskov v arhivskih škatlah.
- Skrb za vzdrževanje primerne vlage in temperature v prostorih z gradivom.

13. Izločanje in odpis knjižničnega gradiva

V skladu z navodili nacionalne knjižnice in internim pravilnikom knjižnica redno pregleduje knjižnično zbirko ter izloča in odpisuje:

- uničeno gradivo,
- izgubljeno gradivo,
- dotrajano gradivo,
- zastarelo gradivo iz posameznih strokovnih področij,
- neaktualno gradivo v več izvodih, po katerem je zmanjšano povpraševanje.

Pri izločanju in odpisu knjižničnega gradiva je najbolj ustrezna metoda pregledovanja gradiva, saj je z njo možno preveriti vsebinsko ustreznost in fizično stanje gradiva.

14. Pregled, popraviljanje in dopolnjevanje dokumenta nabavne politike

Dokument o nabavni politiki bo knjižnica stalno spremljala in dopolnjevala. Posodabljanje dokumenta o nabavni politiki bo vključevalo spremembe v zakonskih podlagah, ki se navezujejo na delovanje knjižnic, in spremembe v poslovanju knjižnice v njenem okolju. Sovpadlo bo tudi s posodabljanjem strategije razvoja knjižnice.

Pripravili Marina Jurgec in Darja Plajnšek.

Številka: 635/2023
Datum: 30. 12. 2023

Direktorica:
Milena Doberšek